

תוכן

מבוא 3

רקע 3

הזדקנות האוכלוסייה ומאפייניה בעולם המערבי: 4

תרומת האינטרנט בהיבט הסוציאלי: 5

תרומת האינטרנט בהיבט הפסיכולוגי: 6

מבוגרים "לא גולשים": 9

חסמים דמוגרפיים, פסיכולוגיים וחברתיים: 9

סיכום: 11

ביבליוגרפיה 13

מבוא

הנושא הנדון בעבודה זו הוא השפעות סוציאליות ופסיכולוגיות של האינטרנט על הגיל השלישי. העבודה תסקור תחילה בקצרה את הזדקנות האוכלוסייה בעולם, לצד השימוש ההולך וגובר ברשת האינטרנט, והתמרכזותו בחיי רבים בעולם המערבי. העבודה תבחן מהן השפעותיו החברתיות של האינטרנט על המשתמשים בו בקרב אוכלוסייה זו, בהיבט הסוציאלי ובהיבט הפסיכולוגי, ותדון בהשפעה זו בקרב אלו שאינם משתמשים בו, ובסיבות לכך.

רקע

בכל יום, מיליוני משתמשים ברשת האינטרנט מתקשרים בזמן אמת דרך זהויות וירטואליות בסביבה מקוונת, בפעולות כמו שליחת מיילים, צ'אט, משחקים מקוונים, ועוד (Yee, Bailenson, Urbanek, 2007). התעצמותה האדירה בשנים האחרונות של תקשורת תומכת מחשב הובילה ללידתן של רשתות תקשורת חברתיות רבות. אלו מספקות פלטפורמה וירטואלית לאינדיבידואלים היכולים להשתמש בהן לצרכים שונים, ביניהם ליצירת קשרים עם אחרים (Anderson, Fagan, 2012). המדיה החברתית הובילה לשינוי באופן בו אנשים בעולם המערבי מתקשרים, כאשר שינוי זה בולט ביותר בקרב המקטע הצעיר של האוכלוסייה, הנתפס גם כבעליה של טכנולוגיה זו (Walsh, White, & Young, 2010).

ביחס לצעירים, המיומנים ביישומי המחשב, המבוגרים נמצאים מאחור בכל הקשור לשימוש באינטרנט (Cotten, Anderson, & McCullough, 2013). עם זאת, בשנים חל גידול מתמיד במספרם של האחרונים. בארצות הברית למשל, חלה עליה במספר המבוגרים המשתמשים באינטרנט לצרכי תקשורת, בידור, קבלת מידע ואף לביצוע פעולות פיננסיות. גם בישראל חלה בעשור האחרון עליה מרשימה של שימוש באינטרנט בקרב מבוגרים. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מדווחת כי בשנת 2016, חמישים וארבעה אחוזים מבני ה-65 ומעלה השתמשו באינטרנט, לעומת חמישה-עשר אחוזים בלבד בשנת 2006 (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2017). עם זאת, לפי מחקר שנעשה בארצות הברית, מבוגרים מעל גיל 75 נוטים שלא להצטרף למפת המשתמשים באינטרנט, ומעטים מאד מתוכם צפויים להתחיל ולהשתמש באינטרנט בהיעדר סיוע ועידוד (Zickuhr & Madden, 2012 אצל Cotton et al., 2013). נתון דומה נמצא בישראל בשנת 2006, לפיו בקרב בני ה-75 ומעלה, שבעה אחוזים בלבד משתמשים במחשב (הכנסת, 2006). אוכלוסיית המבוגרים היא האוכלוסייה הגדלה בקצב המהיר ביותר בעולם המערבי, ולכן יש חשיבות לסקירת שימושיה ברשת האינטרנט ובשירותיו, ההופך לחלק מרכזי בחיינו, והסיבות המניעות או מניאות משימוש זה.

השימוש באינטרנט נושא עמו יתרונות רבים עבור מבוגרים, במונחים של חברה, לעצמאות וקוגניציה. אולם גישה לאינטרנט לכשעצמה אינה מספקת את היתרונות האופטימליים מהמידע המקוון. משתמשי אינטרנט מצליחים צריכים להיות בעלי כישורים לחיפוש, ניווט, סינון, מיון והפקת תועלת מהמידע האינטרנטי (Ramón-Jerónimo, Peral-Peral, & Arenas-Gaitan, 2013). כישורים אלו אינם בהכרח מנת חלקם של מבוגרים רבים. לא מדובר בגיל פר-סה המעכב את השימוש באינטרנט, כמו היעדר הניסיון בשימוש בו. על אף שהאוכלוסייה המזדקנת בימנו שונה מזו בעבר ובעלת פוטנציאל לשימוש באינטרנט, תפוצת האינטרנט גדלה מהר יותר מאשר כישוריה המקוונים של אוכלוסייה זו (Ramón-Jerónimo et al., 2013) וגורמים שונים אחראים על השימוש או על אי השימוש בכלי זה בידי אנשים בני הגיל השלישי.

להלן ייבחנו השפעותיו הסוציאליות של האינטרנט על הגיל השלישי, המכונה גם "גיל הזהב", ומתייחס לגיל המבוגר (רב-מילים), לרוב לאמצע גיל ה-60, בסמוך לגיל הפרישה מהעבודה. השאלות המרכזיות שידונו הן (1) האם לשימוש באינטרנט השפעה מיטיבה, בהיבט הסוציאלי והפסיכולוגי, על אנשים בגיל השלישי אשר משתמשים בו בהיבטים חברתיים ופסיכולוגיים? (2) מהי השפעתו של עידן האינטרנט על מבוגרים אשר אינם משתמשים בו? למחקר מסוג זה חשיבות רבה, שכן האינטרנט הופך לכלי מרכזי בחיינו, הן בהיבטים אישיים בשימוש האינדיבידואלי, והן בהיבטים אזרחיים אל מול המדינה. אי שימוש בו עלולה ליצור פערים שלהם ביטוי ממשי בחיי האינדיבידואל. ממטרות העבודה אם כן, לבחון את החסמים והמניעים אנשים מבוגרים להפוך ל"אזרחים מקוונים".

הזדקנות האוכלוסייה ומאפייניה בעולם המערבי:

בין השנים 1950 ו-2000, מספר האנשים בעולם מעל גיל 60 שילש את עצמו, וצפוי להגיע לשני מיליארד בשנת 2050, כמעט שבעה עשר אחוזים מאוכלוסיית העולם. כתוצאה מכך, הדרישות לשירותי רווחה ובריאות עבור אוכלוסייה וכן לטיפול בהם על ידי בני משפחה, תעלנה מאד (He, Goodkind & Kowal, 2016). תהליך הזקנה מאופיין בירידה בכישורים הפיזיים והקוגניטיביים, כגון כישורי חשיבה וזיכרון. בנוסף, מבוגרים בגיל השלישי, חווים לעתים קרובות אובדן של קשרים חברתיים עקב פרישה לגמלאות, פטירה של חבריהם, מעברי מגורים ועוד (Cotton et al., 2013). הישגיות העולם המערבי הובילה להתפוררות התא המשפחתי, המספק יציבות ותמיכה, והגדלת מרחקים גיאוגרפיים בין בני משפחה, אשר אינה מאפשרת קשר אינטנסיבי. גם ההתפתחות הטכנולוגית המואצת תורמת להרחבת הפער הבין דורי ולהפרדה בין עולמות התוכן השונים של הקשיש ושל צעירים ממנו- ילדיו ונכדיו. אובדן קשרים חברתיים והפערים הבין דוריים העמוקים בשימושי טכנולוגיה מסתיימים, פעמים רבות מוביל לתחושת חוסר רלוונטיות וייאוש (עמיחי-המבורגר, 2016), לתחושות של בדידות ובידוד חברתי, ברמה הסובייקטיבית